



Agencija za odgoj i obrazovanje  
Education and Teacher Training Agency

**Zajedno protiv nasilja u školama**

# **TRETMAN DJECE I ADOLESCENATA S ISKUSTVIMA BULLYINGA I CYBERBULLYINGA**

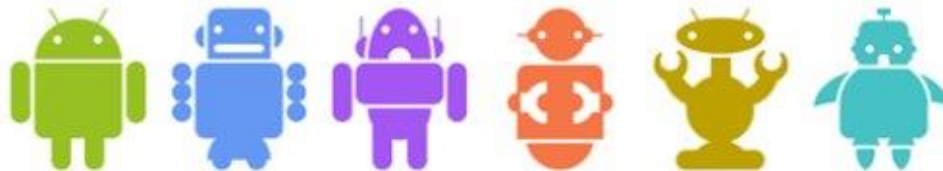
Ella Selak Bagarić, psiholog  
Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba  
Zagreb, 20.02.2019.

# PODRŠKA DJECI UKLJUČENOJ U VRŠNJAČKO NASILJE



Učinkovit rad s djecom uključenom u vršnjačko nasilje uključuje:

- rad s roditeljima,
- suradnju s drugim relevantnim institucijama (škola, policija, CZSS),
- edukativno – preventivnu komponentu nužnu za zaustavljanje kruga nasilja.



# ODBOR MLADIH POLIKLINIKE: ŠTO MLADI ŽELE DA ODRASLI ZNAJU O VRŠNJAČKOM NASILJU? (2018)



# VAŽNO IM JE ZNAMO DA MNOGA DJECA SKRIVAJU SVOJE ISKUSTVO OD ODRASLIH



- “Svaki dan bi poslije škole nazvala mamu, a ona bi me pitala kako je bilo u školi. Ja bih rekla dobro. **Kad djeca kažu da su super**, ali odgovaraju kratkim odgovorima, izbjegavaju temu, skreću pogled, **možda bi trebali razgovarati s njima o tome.**”



# VAŽNO IM JE DA ZNAMO DA KAD DJECA ŠUTE, POSTOJI DOBAR RAZLOG

“Meni je bilo najgore kad mi je mama došla i pitala me: **“A zašto mi nisi rekla?”** Mrak ti na oči padne. Pokušavala sam na neki način reći, ali sam se uvjeravala da se to ne događa, nisam htjela da se sazna, nisam htjela biti teret jer znam da će se mama brinuti... Ima toliko razloga zašto nisam rekla.”



- “**Djeca se često boje reakcije** roditelja, što će drugi u razredu misliti o njima nakon toga, da će biti na neki način izdvojeni ili da će se o njima pričati.”
- “Ponekad djeca ne žele biti dodatna briga roditeljima, imaju dovoljno briga i na poslu i s nama i s našom školom. **Misle da je to njihov problem** i žele ga riješiti sami.”
- “Nekad pokušavamo ignorirati da se to događa, **uvjeravamo se da nije toliko strašno** ili mislimo da mogu riješiti situaciju sami, iako to najčešće krene krivo.”
- “Neka djeca **ne žele pokvariti sliku sebe** u očima roditelja, da shvate da njihovo dijete nije savršeno i da nije popularno.”



# VAŽNO IM JE DA ZNAMO DA IM JE TEŠKO

Pitali smo ih kako se osjećaju djeca koja su bila žrtve nasilja od strane vršnjaka. Evo što su odgovorili:

- **Prazno, usamljeno, tužno, razočarano, umorno**
- **Gube samopouzdanje i počinju vjerovati uvredama drugih**
- **Ljute se na one koji to čine i sve one koji to vide, ali ništa ne poduzimaju**
- **Osjećaju se bespomoćno i misle da im drugi ne mogu pomoći**
- **Boje se osvete osoba koje čine nasilje**
- **Boje se da će svi pričati o tome u školi**
- **Osjetljivi su** kada se netko našali na račun njihovog iskustva ili kaže da to nije tako strašno



# VAŽNO IM JE DA ZNAMO DA I RIJEČI BOLE

- “Nekad odrasli vrijeđanje shvate manje ozbiljno. Sjećam se jedne profesorice koja to uopće nije shvatila ozbiljno. Kao normalno je da se djeca svađaju, vrijeđaju... ali **nasilje je nasilje.**”
- “Ako se ne radi o udarcima nego te **vrijeđaju ili izoliraju**, ponekad će odrasli reći da si možda previše sramežljiv, da se samo moraš malo više družiti. Sramežljivost je jedno, a nasilje drugo.”
- “Čini mi se da puno ljudi misli da **ako se dogodilo na internetu** manje boli. Htio bi da znaju da to nije istina. **Ponekad je čak i gore** što se to događa pred svima i što se ne možeš maknuti.”
- Treba im da vidite **znakove** kada vam to ne mogu sami reći
- “Koliko god mi nećemo doći i reći da smo žrtve nasilja, zapravo to na neke načine pokazujemo. **Ja bih uvijek otvorila temu kao: “Joj, mama, da znaš što nekom rade u školi”. Zapravo sam govorila o sebi...**”



## UPITALI SMO MLADE KOJI ZNAKOVI MOGU UPUĆIVATI DA DIJETE MOŽDA PROLAZI KROZ TEŠKO ISKUSTVO:

- “Osoba **postane zatvorena**, većinu vremena je u sobi, ne želi pričati s nikim.” (“To ne mora uvijek biti znak da nešto nije u redu, ponekad nam se jednostavno pričati.”)
- “Osoba je **bezvoljna ili tužna**.”
- “Osobi je odlazak u školu jako stresan, iako u tom razdoblju možda nema testova – npr. **radi izlike da ne ide**, odlazi ranije doma jer kaže da ga boli glava i slično...”
- “Osoba **puno priča o tome da se to događa nekom drugom**.”
- “Osoba **izbjegava tu temu** kada roditelji pokušaju razgovarati.” (“Ponekad je sve u redu samo nam se ne da pričati.”)





# TREBA IM NAŠA PODRŠKA

- “Da moje dijete meni kaže da ga buliraju, **prvo bih ga zagrlila i rekla sve pozitivno o njemu**, sve dobre stvari o njemu, sve ono što je istina.”
- “Htjela bih probati riješiti problem sama, a mama ili tata će mi bit rame za plakanje. Ako to ne uspije, **htjela bih da ga probamo riješiti zajedno.**”
- “Neke situacije možeš pokušati sam riješiti, ali neke ne možeš **i stvarno ti treba odrasla osoba**. Npr. kad traje neko vrijeme, ako postane ozbiljnije, ako se osjećaš ugroženo...”
- “**Najgore što netko može napraviti kad mu kažeš što se dogodilo je da okrivi tebe**. Da počne pričati što si sve ti krivo napravio, kako si ti to sigurno sam izazvao ili što si trebao drugačije.”



# ŽELE DA POMOGNEMO I DJECI KOJA ČINE NASILJE

- “Ako to netko radi znači da i on ima neki svoj problem. Toj djeci treba pomoći, isto kao i onima koji su žrtve.”



# KLJUČNE STRATEGIJE PRI SUOČAVANJU S NEPRIMJERENIM PONAŠANJIMA

- Usmjeravanje na...

- ✓ **prevenciju**
- ✓ **ranu identifikaciju**
- ✓ **ranu intervenciju**

... neprimjerenih ponašanja učenika



# 1) PREVENCIJA

- poticanje poželjnih ponašanja i podučavanje prosocijalnim vještinama

## **Učinkovita prevencija:**

- pružanje modela
- učvršćivanje prosocijalnih ponašanja koja želimo vidjeti
- davanje alternative nasilnom ponašanju, podučavanje nenasilnom rješavanju sukoba



## 2) RANA IDENTIFIKACIJA

- važno je intervenirati što ranije, prije no što su neprimjerena ponašanja učenika eskalirala
- uključuje:
  - ✓ **identifikaciju (screening)** učenika koji su procijenjeni rizičnima za pojavu neprimjerenih ponašanja
  - ✓ njihovo **sustavno praćenje**



# FAKTORI VISOKOG RIZIKA

- **Crtanje i pisanje** koje sadrži nasilje; pjesme, pisma prijateljima ili pisma potencijalnoj žrtvi
- **Prijetnje nasiljem**; direktna prijetnja, npr. „ubit ću te“ i prikrivena prijetnja „poslije škole će ti se nešto dogoditi“
- **Prijašnje nasilno ponašanje** ili agresivna prošlost
- **Mučenje životinja**, postoji visoka povezanost između učenika koji muče životinje i nasilja u školi
- **Učenika zadirkuju ili uznemiruju**, ili on misli da ga zadirkuju - potencijalno nasilni učenici su vrlo osjetljivi na tuđe kritiziranje



# FAKTORI VISOKOG RIZIKA

- **Nedavni prekid važnog odnosa**
- **Izolacija**; većina učenika koji se izoliraju od vršnjaka nisu nasilni, ali postoji snažna povezanost između nasilnog ponašanja prema vršnjacima i izolacije od vršnjaka
- **Povlačenje** od okoline
- Neprimjerena upotreba ili pristup **oružju**
- Uzimanje **droge**
- **Obiteljski stresori**
- **Slaba motivacija za školskim uspjehom**



### 3) RANA INTERVENCIJA

- fokus je na **prepoznavanju** ranih upozoravajućih znakova i **pravovremenom reagiranju**
- modeli rane intervencije pretpostavljaju da ne postoji jednostavno rješenje za sve disciplinske probleme u školi
  
- razvoj učinkovitih strategija zahtijeva:
  - ✓ dugoročno planiranje
  - ✓ širok raspon učinkovitih strategija
  - ✓ partnerstvo škole, obitelji i zajednice





# RADI LI SE O VRŠNJAČKOM NASILJU?

Uobičajeni  
sukob

Izdvojeno  
agresivno  
ponašanje

Vršnjačko  
nasilje

- ✓ **namjera** da se povrijedi, ozlijedi ili nanese fizička, socijalna ili emocionalna šteta
- ✓ **nije provocirano** od strane žrtve
- ✓ **neravnopravnost moći** (stvarni ili percipirani nesrazmjernost snaga) – fizički, mentalno ili brojčano
- ✓ **ponavljanje** ponašanja ili **prijetnja** daljnjim nasiljem



# MULTIDISCIPLINARNI PRISTUP

**U pristupu i pružanju pomoći svakom zlostavljanom djetetu uvijek je potrebna suradnja među institucijama:**

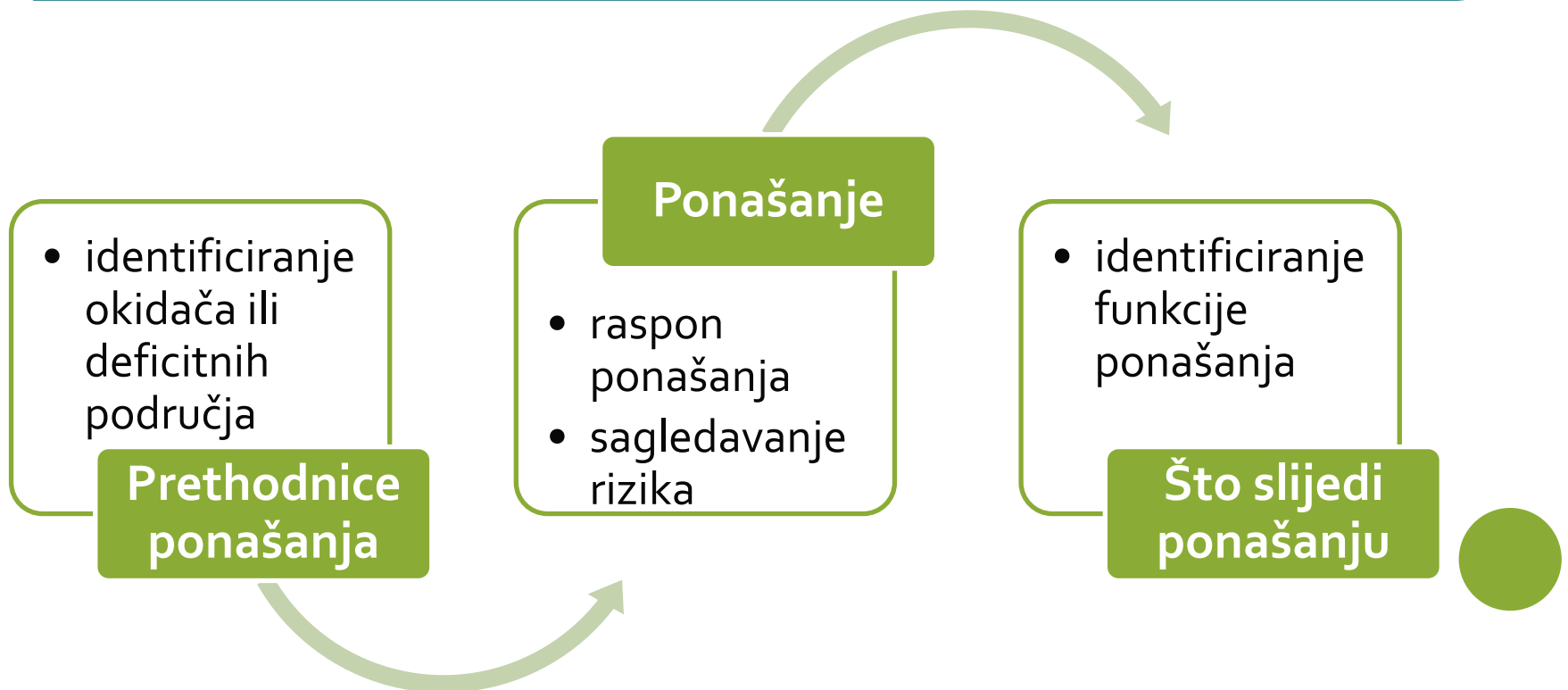
- Obrazovni sustav (škola ili vrtić koje dijete polazi)
- Nadležni Centar za socijalnu skrb
- Nadležna policijska postaja
- Nadležni liječnik
- Stručnjak mentalnog zdravlja
- Pravosudni sustav (državno odvjetništvo, sud)
- Uključene nevladine udruge



# PODRUČJA PROCJENE DJECE KOJA ČINE NASILJE

## Ponašanja

- funkcionalna analiza agresivnih ponašanja
- doživljaj vlastitih ponašanja
- prisutnost antisocijalnih i rizičnih ponašanja



# ŠTO JE U PODLOZI NEPRIMJERENIH PONAŠANJA?

- važno je pokušati proniknuti u razloge koji stoje iza neprimjerenih ponašanja učenika


**Razumjeti ne znači opravdati.**

- za svako neprimjereno ponašanje učenika, potrebno je odrediti je li ono posljedica:
  1. lošeg izbora
  2. deficita sposobnosti/vještina
  3. određene potrebe (socijalne ili emocionalne)




# ČESTA PODRUČJA DEFICITA VJEŠTINA AGRESIVNE DJECE


(Lochman, Whidby i Fitzgerald, 2000)



Vještine  
upravljanja  
vlastitim  
emocijama i  
ponašanjima



Vještine  
rješavanja  
socijalnih  
problema



Vještine  
zauzimanja  
tuđe  
perspektive



# TRETMAN DJECE KOJA ČINE NASILJE (CAMPBELL, 2007)

- bitna značajka: **nedobrovoljni klijent**
- Važno je imati na umu da mlada osoba ima teškoća i treba pomoć, osobito znajući da su u djece koja čine nasilje često prisutne ozbiljne teškoće.
- viša razina depresivnosti, hostilnosti, međuosobne osjetljivosti, psihoticizma, suicidalnih ponašanja, agresije... (Schenk, Fremouw i Keelan, 2013)
- drug crimes than



## POČETNI RAZGOVOR S DJETETOM KOJE DOŽIVLJAVA NASILJE

- tipična žrtva je ustrašena i šuti zbog straha od daljnjeg zlostavljanja i ostvarenja prijetnji
- odrasli moraju preuzeti odgovornost na sebe i reagirati



# ČESTA PODRUČJA INTERVENCIJA

---

## **Osjećaj sigurnosti**

Oblikovanje plana sigurnosti

Pojačani nadzor (obratiti pažnju na tzv. „blindspots“)

Dostupnost odrasle osobe

Postojanje „sigurne prostorije“

Jačanje veza s vršnjačkom skupinom

Osiguravanje podrške skupine učenika

---

## **Krivnja i sram**

Rad na atribucijama odgovornosti

Oprezno uvođenje jačanja vještina kako bi se izbjegao dojam pripisivanja odgovornosti za nasilje

---





---

## **Osnaživanje djeteta**

Samoafirmacije (pozitivan samogovor)

Jačanje vještina asertivnosti

Širenje raspona strategija suočavanja s nasiljem ili zamjena primjerenijima

Jačanje vještina upravljanja emocijama

---

## **Jačanje veza s vršnjačkom skupinom**

Razvoj socijalnih vještina

Rad na grupnoj koheziji

Osvještavanje uloge promatrača i aktivno uključivanje vršnjaka

---

## **Rad s roditeljima**

Edukacija o prirodi vršnjačkog nasilja, načinima suočavanja s njim

Informiranje o dostupnim resursima

Podrška roditeljima

---





# **SPECIFIČNOSTI RADA S DJECOM UKLJUČENOM U ELEKTRONIČKO NASILJE**

# ŠTO DJECU ČINI SIGURNIJIMA?

- visoka pismenost vezano uz korištenje moderne tehnologije te pripadajuće rizike i prednosti
- znanje o sigurnosti na Internetu
- negativni stavovi o vršnjačkom nasilju
- veće oslanjanje na roditeljsku pomoć i vodstvo o korištenju Interneta

**34%**

prihvata zahtjeve za prijateljstvom od strane nepoznatih osoba

**8%**

otišlo je na susret s osobom koju su upoznali online

**12%**

ima u potpunosti nezaštićen profil

**78%**

nema postavljena pravila vezano uz korištenje Facebooka

# ŠTO JE VAŽNO DA DJECA ZNAJU? (3)

## Nauči zaštititi se na Internetu!

- istraži sigurnosne postavke na društvenim mrežama – učini da samo oni koje poznaješ i kojima vjeruješ mogu vidjeti tvoj profil, pisati ti poruke i označiti te na fotografijama
- povremeno provjeri što piše o tebi na Internetu tako da utipkaš svoje ime i prezime u tražilicu Google
- nauči kako blokirati osobe koje te gnjave i prijaviti neprimjeren sadržaj
- ne odgovaraj na nepristojne poruke, pokaži ih nekome koga vjeruješ

# ŠTO JE VAŽNO DA DJECA ZNAJU? (2)

**Stranac na Internetu je kao stranac u svakodnevnom životu!**

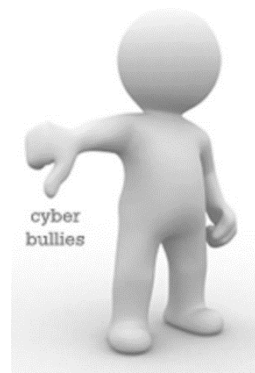
- ne govore svi na Internetu istinu i nisu svi koje si tamo upoznao oni za koje se predstavljaju
- budi siguran da doista poznaješ i vjeruješ svima na svojoj listi prijatelja
- budi oprezan i ne odlazi na susret s ljudima koje si upoznao na Internetu

# ŠTO JE VAŽNO DA DJECA ZNAJU? (3)

## Mudro biraj što šalješ i objavljuješ!

- ne otkrivaj osobne podatke na internetu
- ne stavljaš na internet ništa što ne bi volio da vide tvoji roditelji, nastavnici i širi krug ljudi oko tebe
- nemoj nikome reći svoju lozinku, čak niti bliskim prijateljima
- ne stavljaš na Internet fotografije kojih bi se mogao jednog dana sramiti
- ne šalji fotografije, snimke ili poruke koje su jako povjerljive i za koje ne bi volio da ih drugi vide

# ŠTO JE VAŽNO DA DJECA ZNAJU (4)



---

Sjeti se da **ono što nije OK u stvarnom životu, nije OK niti na Internetu.**

---

**Nemoj slati poruku kada si ljut, pričekaj dok te „ne prođe“.**

---

Imaj na umu da **ono što je tebi samo šala nekoga može povrijediti.**

---

**Prije nego što klikneš „Pošalji“** zapitaj se kako bi se ti osjećao da primiš tu poruku.

---

**Ne prosljeđuj** poruke, fotografije ili snimke koje mogu druge dovesti u neugodnu situaciju.



# EDUKACIJA RODITELJA I NASTAVNIKA

- **važnost usmjeravanja dječjih online ponašanja** – znanje o tehnologiji ne podrazumijeva sigurno i odgovorno korištenje
- **znanja o načinima korištenja i sigurnosti na Internetu**
- **svjesnost o znakovima** koji upućuju da dijete doživljava i/ili čini elektroničko nasilje
- **što ako se dogodi**

- **zajednički programi za roditelje i djecu**





# STVARANJE SIGURNOG OKRUŽENJA

- Suportivna školska klima
  - Aktiviranje promatrača
  - Ravnoteža dosljedne discipline i dostupnosti podrške odraslih
  - Empirijski utemeljeni preventivni programi
  - Plan djelovanja i sustavno reagiranje
    - jasna procedura i posljedice za činjenje nasilja
    - istraživanje svakog prijavljenog slučaja
    - poštivanje zakonskih okvira (prijavljivanje nadležnim institucijama kad to situacija zahtjeva!)
- Smanjuje vjerojatnost da će se nasilje dogoditi
  - Povećava vjerojatnost da će nam se dijete povjeriti

# OSNAŽIVANJE VRŠNJAKA

90%

djece ignorira  
neprimjerena online  
ponašanja (Lenhart i sur., 2011)

Jesu li **svjesni** da su neka od  
njih primjeri  
cyberbullyinga?

Znaju li ga **prepoznati** i  
**reagirati** na način koji je za  
njih **siguran**?

- **Podizanje svijesti o cyberbullingu**
- **Podučavanje**
  - sigurno korištenje suvremenih tehnologija
  - znakovi cyberbullyinga
  - kako reagirati
- **Promjena socijalnih normi** - promjena stavova o vršnjačkom nasilju

# DIJETE JE DOŽIVJELO NASILJE?

Ti nisi kriv/a.  
Nitko ne  
zaslužuje  
nasilje.

Nisi sam/a.  
Zajedno ćemo  
se suočiti s  
time.

---

**Podrška**

Podrška i razumijevanje

---

Razgovor o daljnjem postupanju

---

Stručna podrška ukoliko je potrebno

---

---

**Zaštita od nasilja**

Blokiranje počinitelja

---

Podučavanje djeteta kako reagirati

---

---

**Zaustavljanje nasilja**

Prijava pružatelju usluge

---

Čuvanje podataka (screen shot)

---

Obavješćavanje škole

---

Obraćanje policiji

---



# DIJETE JE ČINILO NASILJE?

Tvoje  
ponašanje je  
nekome  
naštetilo.

Takvo  
ponašanje  
neće biti  
tolerirano.

jasne posljedice

razgovor o djetetovim motivima i  
shvaćanju situacije

podrška stručnjaka prema potrebi



Hvala na pažnji...

